

FELELŐS SZERKESZTŐ: REINER FERENCZ ÉS DR. BERÉNYI PÁL.

Előfizetési ára:
Egész évre 6 frt. — Félévre 3 frt.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.
Évenként 20 iv zenemelléklettel.

Egyes szám ára 20 krajczár, zenemelléklettel 30 krajczár.

Szerkesztőség: Sas-utca 15. sz.
Kiadóhivatal: Gránátos-utca 6. sz.

TARTALOM.

- IRODALOM: VERUS: *Ad vocem realismus.* —
ÉNEKES IMRE: *A művészi fordításról.*
ZENE: S—f: *«Az elveszett paradicsom.»* — Zené-
szeti hírek.
SZINHÁZ: Ir. SZIKLAY JÁNOS: *A színészi is-
kola estélye.* — Színházi hírek.
KÉPZŐMŰVÉSZET: NYÁRY SÁNDOR: *Klein
Miksa műterméből.*
TÁRCZA: Dr. BERÉNYI PÁL: *Győri Vilmos.*

AD VOCEM REALISMUS.

ZIGLER vádiratát Jókai ellen nem volt szerencsém elolvasni, de P. M. úr vádiratát a «Budapesti Szemle» ellen a lapok múlt számában — igen. P. M. úr cikkéből azt vélem kiolvashatni, hogy Ziegler egyszersmind bizonyított is, noha Jókai fényes tulajdonait egyáltalán nem véteti észre; P. M. úr ellenben vádol és nem bizonyít, a mellett, hogy pl. Pálffy Albert dicséretes tulajdonságait szintén mellőzi. Tehát megro egy kritikát, s maga is a megrovott hibában szenved: neki talán nem «szenvetés» ez, hanem ellenkezőleg kedvtöltés. Kapóra jön P. M. cikke után közvetlenül az a kis elmefuttatás, melyben többek közt az a régi, de soha eléggé nem ismételtő igazság is előfordul: «A helyes közvélemény megalakulását elősegíteni: ez a komoly kritika dolga». Kérdjük: helyes vélemény-e az, melyet P. M. úr és általában a «Budapesti Szemle» nyílt ellenesei, Pálffy regényeiről alkotnak és közvéleménynek emelni akarnak?

Ismerve fiatal íróink nagyobb részének rémségesen hiányos olvasottságát, a mely egyedül képesíti őket gyilkos ítéletek könnyelmű kimondására: annak idején elhittem magammal, hogy a Budapesti Szemle ellenesei, a kik különben Jókait még az iskola-padokból ismerik — bele sem néztek Pálffy munkáiba, s csak «hasból»

beszéltek fölöle, azaz ellene. Részemről tudom, hogy a friss kedélyvel megöszült regényíró, a ki hajdan Sue és Dumas rabszolgája volt, lassanként átalakult annyira, hogy irányát a Dickensé és Thackerayé közé kell helyeznünk: amannak humanitárius czélzatai nélkül, emennek erősebb szatírja hiányával! Ha az ő fantáziáját, humorát, könnyed és mégis régies zamatú, magyaros elbeszélését, kedves alakjait, nem mindig befejezett, de azért következetes jellemrajzát valaki egy szöba foglalva «rablóregény»-nek tudja nevezni: az vagy olvasta Pálffy regényeit és nem találja el a helyes mértéket, és azért nem alkalmas a kritika gyakorlására: vagy pedig nem olvasta — s akkor a helyes ismeret hiányában tartózkodják a kritizálástól; még azt sem szabad erre felelni, hogy «belekezdtem P. regényeibe, de unalmasak, a mint kritikámban mondom, s azért hagytam félbe!» — mert jussom eszébe, hogy Arany János is majdnem gyarló férczmunkának mondta az «Ember tragédiájá»-t, mivel nem volt mindjárt türelme a végigolvasáshoz, s Pálffy nem oly kicsiny, Madách mellett, mint P. M. úr Aranyhoz képest. Csakhogy az a baj, hogy «mindenki», s így P. M. úr is, magát tartja legilletékesebb kritikusknak.

De hátha a «mérsékelt realisták» táborának van igaza, annak, a melyhez bizony Tolnay Lajos is tartozik, meg P. M. úrnál nagyobb hatalmak is, minő maga Dickens?! Szabad-e azt tanácsolni: hogy hagyjon fel realizmusával? Sőt, nem a jövővel, tehát P. M. úrnál és társainál igazságosabb, jutalmazó jövővel kecsegteti-e a minapi cikk Tolnayt, mondván irányáról, hogy «ez *mostanában* még nem kell»? Tehát lesz idő, a mikor kelleni fog! Igen, mint a jövő zenéje: s meg kell vallani, hogy a jövő zenéjét a mai zenések legműveltebbjei máris élvezik, azok t. i., a kiknek elég subtilis a lelkök és képzettségök is elegendő arra, hogy megértsék. — Nem is akarom föl-említeni azt, hogy a tengeliczt semmine-mű intés vagy koplaltatás nem tanítja kanári-hangokra, s hogy ha Tolnaynak természete a realismus (mint minden művéből kitevszik): nincs az a kritikus, a ki őt idealistává tegye.

S ha P. M. úr, mint igazságos kritikus, a realismust azért kárhooztatja, mert tűz, mert képzelet nincs benne: akkor valószínűleg kitörülné az irodalmi remek sorából Burns, Longfellow, Tennyson, Runeberg, Lenau, Arany műveinek igen nagy részét is, mivel ezek hangulata végtelen messze áll egy Hugó Viktor fantasztikus., egyáltalán nem reális világától. Vagy csak a regényről méltóztatott volna zólni? Ezt a mehetséget nem fogadhatom el, mert a regény is csak költői mű, a költészet pedig minden változatát ugyanazon alapokra építi: olyan alapokra, a melyeken állva némely úgynevezett «középszerűség» sokkal maradandóbb, becesebb és igazabb irodalmi termékeket hozott létre, talán épen az arany középszerűségével — mintsem amennyire maradandó, beces és igaz, szerény nézetem szerint, P. M. úr túlzó kritikája.

A MŰVESZI FORDÍTÁSROL.

Győry Vilmos. —

Az a halálhír, mely Győry kimulását hordta szerteszét, irodalmunknak egyik legkiválóbb munkásának jelezte örök hallgatását. És ha a hallgatás miatt is kell a legsötétebb gyász magunkra öltönnünk: ha hiánya nem is ver behegedtetlen sebet ott, hol irodalmunk szíve dobban és a honnan kiindul szerteágazása, azoknak az eszméknek, melyek irodalmi életünk világító pontjai: elvesztése, mélyen érzett veszteség, melyet nem pótol ki senki többé.

De nem lehet föladatunk emlékebeszédet tartani Győry fölött. Körülményeink még azt sem engedik, hogy összevéve egész irodalmi működését, méltatást írjunk munkálkodása fölött: pedig hány alkalom volna örömmel búvárkodni sokoldalú működésében, kutatva költészetének jelességeit ifúsági irataiban, elbeszéléseiben, költeményeiben, drámáiban vagy amaz emelkedett szónoklati művekben, melyekben mint lelkész, mint ember és mint költő egyaránt kiváló. De mi működésének csak egyik ágát kísérjük ez alkalommal figyelemmel és azon álláspontot óhajtuk körülírni, melyet ő mint fordító irodalmunkban és többi fordítóinkkal szemben elfoglalt.

Győry Vilmosban a legkiválóbb műfordítók egyikét veszté el irodalmunk. Nevezetes része volt neki abban, hogy idegen nemzetek nagy szellemeit közelebbről megismerhettük, sőt hogy hozzájuk méltó mezben mintegy magunkénak vallhatjuk őket.

Nem nagy munkásságát akarnók méltatni e helyen, — bár ez is megérdemlené, — hanem azt a *művészi érzékét*, melylyel más nemzetek irodalmának jeles termékeit hazai nyelvünkre átültette. Ez érzék kormányozta őt műfordításaiban, ez hagyta sértetlenül az idegen szellem sajátosságait, míg másrészt kijelölte a határt, a meddig a műfordító egyénisége érvényesülésének terjednie kell.

A *művészi fordításról* — mely kifejezés nagyobb precízióval felel meg a fogalomnak, mint a *műfordítás* — igen sokan és igen sokat írtak. A művészet bélyege rajta van, és ez már magában rejti az egyéni önállóságot. Kétséget nem szenved, hogy a fordítás művésziességét jó részben ez adja meg, ámbátor in ultima analysi bármilyen legyen a fordítás, azt szoros értelemben vett szolgai utánzásnak, másolásnak nem lehet oly értelemben tekinteni, mint ilyen utánzásokat a művészetek egyéb ágaiban találhatunk.

Charles Blanc némileg megközelítő hasonlatot talál a művészi fordítás és a képmetszés között. Hogy mért találja ezt csak «némileg megközelíthető»-nek, azt azzal indokolja, hogy a metsző, ha pl. olajfestvényt sokszorosít, azért szűnik meg másoló lenni, mert a színek nem állanak rendelkezésére. Tehát a képmetszet művésziességét alig őrzi más, mint a közeg különbözősége. A művészi fordítónak helyzete abban különbözik, mert saját egyénisége érvényesítésére nagyobb tere nyí-

lik a felfogások és a nyelvek különböző szellemében.

De mikor az egyéni önállóságról szölkünk a művészi fordítás keretében, a dolog természete szerint az eredeti mű sértetlenségét biztosítani kell tekintenünk. Eppen azért az úgynevezett *szabad* fordítás már az utánzat jellegével bír, s épen úgy nélküli a fordítás művésziességét, mint az a mód, mely annyira híven akarja visszatükrözteni az eredetinek alakját, hogy még az egyes szók és mondatok hosszúságára is ügyel.

A művészi fordító ép úgy nem követhet merev szabályt, mint bármily művész. Néki csak azt kell szem előtt tartania, mit Szász Károly akkép fejez ki, hogy a fordításnak «teljesleg ugyanazon, azaz nem kisebb és nem más gyönyörérzetet kell költenie az olvasóban, mint a mit az eredeti olvasásánál érezne, ha az nemzeti nyelve volna». És ez az irányadó elv föltételez művészi egyediséget a fordító részéről, mert kizárja a gépies fordítást, mindenesetre szellemi, hangulati rokonságot követelvén az eredeti mű írója és fordítója közt.

Ha végigtekintünk ama viták fölött, melyek irodalmunkban a művészi fordítás meghatározásának eszthetikai kialakulását megelőzték, lehetetlen azokban bizonyos opportunizmusnak nyomára nem akadnunk. *Bacsányi* a tartalmat kívánja fordítani, az alakot csak akkor, ha lehet. Érezte, hogy a nyelv nem alkalmas, s a formák hiányosak. *Pécseli* szabadon fordít, mert nincs tömörség. *Kazinczy* szoros hűséget hangoztat, de nem tud következése lenni. *Toldy* e téren csak az elmélet embere maradt, s ez elmélet hibás útra vitte őt. Azt mondta, hogy ha mind a tartalomhoz, mind az alakhoz szorosan ragaszkodik a fordító, ennek legfeljebb

csak nyelvművelő és íróképző hatása van. Nem igen nagy lévén még azon időben például a verselési ügyesség. A helyes irányt jelölte meg némileg *Gondol Dániel*, ki azt mondá, hogy lírát csak lírikus, eposzt csak epikus, s drámát is csak drámai tehetséggel bíró fordító adhat híven vissza. Itt jelentkezik az első hang az egyéni önállóság mellett, de ugyanez csapott végtelbe már *Henszmannál*, ki megkívánta, hogy a fordító művész is «egész szabadsággal és egyedi szelleméhez képest munkálódjék».

A ki hivatva van a művészi fordítás irányelvét kijelölni, az nem állhat bármi okozta nehézségek kényszerítő hatása alatt. Eppen azért a művészi fordításhoz az eszközök fejlettsége szükséges. Irodalmunkban Szász Károly jelölte meg ez irányelvet. «A fordítás» úgymond «adja az eredetinek anyagát, eszméit, egészen azon értelemben, azon rendben, ugyanannyi és ugyanoly lejtésű szótagokban, azon, és annyi rímmel, a megfelelő nyelvi, nemzeti és írói sajátosságokkal, s ugyanazon alaphangulattal». S ha kérdeznők, hol lép itt előtérbe a fordító művészi egyedisége, felelhetnők, hogy bevonja az egészet, mert ne feledjük, hogy a fordításnak teljesen azon gyönyörérzetet kell költenie az olvasóban, mint amit az eredeti olvasásánál érezne, ha az nemzeti nyelve volna. Specialiter pedig azokon a helyeken, hol e teljesen többé-kevésbé kivihető szabály szerint készült fordítás és az eredeti közt természet szerint meglevő hasonlati tökéletlenség a művészi kiegészítésre módot és alkalmat nyújt.

Erre kell előtérbe hozni az a művészi érzék.

Győry Vilmos nem foglalkozott elméletben a művészi fordítással, de gyakorlatban annál inkább. A spanyol, portugál, svéd irodalom legszebb termékeit ültette

GYÖRY VILMOS.

MÁR megint ott lengett a fekete zászló az Akadémia palotáján. Olyan nehézkesen, olyan komoran játszott vele a tavaszi szél, mintha csak azt mondaná: «Tavas van most, — kellelten itt az elmúlás». De hát a halálnak nincs szíve; kemény kebléről visszapattan logika, érzelem. Neki hiába a tavasz; vas lelkének nincsen érzéke meghallani a fakadó lombok édes zizzenését. A visszaköltöző madár dala neki olyan közönyös, mintha nem is volna változás.

És mégis hogy szereti a szívet! Mintha csak abban telnék kedve, hogy olyat pusztítson, a mi neki nincs és bontogasson mindent, a mit mi rendesnek, harmonikusnak találunk.

Győry Vilmost is ott támadta, a hol benne legtöbb, legharmonikusabb volt az emberi. Valóban van benne valami végzetes, vagy a szív emberét a szív ölte meg és a lassú sorvadásnak utolsó lángja épp akkor aludt el, mikor körülötte minden újra éledt. Pedig mi mindent várt

ő az újra éledéstől!... Barátainak csak néhány nappal halála előtt is azt rebesgeté, hogy ha majd erőt vesz a meleg, a hús tavaszon ő kiköltözik kedves nyaralójába.

El is költözött, de oda, honnan nincs visszatérés.

És a nagy veszteség bizonyára legfájóbban ott fáj, hol szívének meleg sugárait legközvetlenebbül érezték. Az özvegy, ki neki szerelmet adott; a kis gyermekeknek, kiknek vágyait és örömeit ellesve, vetette papírra, azokat a szép költeményeket, pótolhatatlanul érzik elmúlását. Nekünk a nagy veszteségből csak annyi marad, mint a mennyi belőle az irodalmat érte. És ezt hidegen megítélni ma nem lehet föladatunk. Olyan volt Győry irodalmi munkássága, melynek komoly és igaz törekvései előtt soká fog még bennünket a veszteség érzete gyötörni; minek beszélni róla még ma!... Szavainkat elfojtaná a bánat és gondolatainkat méltán öli meg a töprenkedés.

Adjuk élete történetét, elmond az mindent helyettünk.

Győry Vilmos 1838 január 7-ikén Győrött született, hol édes atyja, Győry Endre a felsőbb leányiskola tanára volt. Szülei 1845-ben Pestre költöztek s a gimnáziumi pályát itt végezte el, a hatodik osztályig az evangélikusoknál, azután a

piaristáknál, kiknek derék magyar hazafiak és magyar írók kiképzése körül annyi az érdemök. Midőn a hatodik osztályba járt, szülői anyagi helyzetük miatt nem taníttathatván tovább, oly pályát kerestek számára, melyen maga tarthatná fönn magát. Könyvkereskedőnek szánták s már el is volt foglalandó helyét Geibelnél, midőn egy derék tanár, Argay János fölkereste szüleit s kérve kérte, hogy bármi nehezökre esnék is, csak iskolázassák tovább a kitűnő tehetségű fiút. A jó szülők, bármi megerőltetésükbe került is, szívesen hajoltak a tanácsra s átsegítették a gimnázium hátra levő két osztályán is, hol Dalmady Győzővel és Szokoly Viktorral együtt tette első irodalmi kísérleteit a buzgó Horváth Cyrill buzdítása és vezetése mellett.

Az érettségi vizsga letételével Győry Vilmos a jogi pályára lépett s fél évet töltött az egyetemen. «Ez időszak azonban,» — írja egyik barátjához intézett levelében — «teljesen legendő volt meggyőződnöm, hogy a jogi pálya nem nekem való. Belőlem bizonyára a világ leglágyabb szívé, engedékenyebb és legügyetlenebb ügyvédé vált volna, ezt idejekorán észrehevém, a kedélyemmel sokkal inkább megegyező lelkész pályát választám.»

Mielőtt azonban fölvetette volna magát a theológiába, igen előnyös föltételek

át hozzánk. A Frithiof monda, a Cid románczok, Don Quijote. Az álhatatos fejedelem stb. mind maradandó tanújelét adják az ő műfordítói talentumának.

ÉNEKES IMRE.

AZ ELVESZETT PARADICSOM.

(Rubinstein hasonczimú oratoriumának előadása alkalmából.)

A legnépszerűbb művész egyik legnépszerűbb műve «Az elveszett paradicsom» lesz a zenekedvelők hétfői estéjének oly előadási tárgya, mely akár milyen ujdonságot érdekeség dőlőgában felülmúl. Nagy köszönettel tartozik zene-művelő és kedvelő közönségünk *Bellovics Imrének*, a virágzó egyetletterős karnagyának, hogy e remekművet a világ körül tett utazásában egy estére Budapesten is visszatartja.

Keletkezését tekintve ez oratorium sehogys sem új. Harmincz esztendő tekintélyes kora súlyosodik reá. De zenei tartalmára nézve duzzadó fiatal frissesség, életerő, melegség és természetesség jellemzik. Nem találjuk benne azokat a kifürkészhetlen mélységeket, melyekbe a profán hallgató hatolni nem képes; nincs abban semmi abból a kínosan kigondolt és kicziczomázott járulékokból, melyek a sovány magvat fényes vonzó külsővel bevonnák és azt kegyelmesen elfedni vannak hivatva. Rubinstein «Elveszett paradicsom»-ában minden igaz és világos. Rubinstein e művét nem a titkos írás chiffréjeivel írta, melynek megfejtéséhez külön kulcs szükségeltetik, hanem egyszerű, min-

denki által megérthető s megfogható betűkkel, anélkül, hogy a gondolatok mélysége és a felfogás kisebbitést szenvedett volna. A melodiák becses árja szabadon hatolja át az egész művet.

Az első kar «Hosanna» világos és nap-sugaras melegével első hallásával megragadja a hallgató szívét, melyre csodálatos üdítő hatást gyakorol. Nagyszerű a szintén pompásan kidolgozott és nagyszabású kettős kar, a melyben az angyalok és ördögök az égert harcolnak. Figyelemre méltó itt az a mód, melyen Rubinstein az égi és pokoli elemek közti éles ellentétet vázolja, de még csodálatosabbak az alkalmazott szerek egyszerű és természetes volta. Ugyanez áll a harmadik rész kettős karairól, mikor a mennyei seregek panasza egyesül a pokol népének diadalordításával az ember bukása fölött. Gyönyörű motívum uralkodik a «Freudensfang erfülle rings die Welten» bekezdésű karban, melylyel az első rész befejeztetik.

Az oratorium második részében, melyet «Teremtés»-nek lehetne nevezni, Rubinstein egész nagyságában mutatja rendkívüli hangfestő tehetségét. E tekintetben valóságos mestermű a «Wie sich's regt und beveget» bekezdésű kar. Igen kedves és mintegy illattal telve tetszik ugyancsak a második részben ez a kar: «Wie sich alles mit Knospen füllt». Jelentékeny továbbá a fényes emelkedést felépülő fugált kar «Preist den Gewaltigen», mely a második rész befejezését képezi.

Az ensemble-darabokra nézve ki kell emelnünk a hangulatos terzettet Rafael, Mihály és Gábor arkangyalok között és a finoman dolgozott canon (kettős Ádám és Éva között). Zenei tekintetben a legnagyobb magánrész a Sátáné, különösen abban a részben, midőn alvilági alattvalóit («Seiner Kräfte gewaltigste Meute») a

pokolból felidézi, oly zenei momentummal van dolgunk, mely ép oly mély, mint tartós benyomást kell, hogy tegyen. A «hang» terjedelmes parthieja, mely Istent helyettesíti recitativszerűen van tartva és igen tekintélyes hanganyagot és kiváló előadást kíván, nehogy egyhangúvá váljék. Sajátságos vonása a komponistának az, hogy ezeket a recitativokat az első részben csupán vonós négyes által, a másodikban csupán orgonával, a harmadikban orgona és quartett által kísérteti, mi által még a recitativokban is jelentékeny emelkedés válik lehetővé, amint egyébiránt is a partitúra sok szellemes és meglepő tulajdonságokkal bír. Milyen ügyesen van például a kígyómotívum felállítva és értékesítve! Milyen találó a férfi teremtésének d-dúrban való festése, a nőé ugyanazon motívummal d-mollban! Talán czélzat van a nő jövődöbeli szenvedéseire megkísértve? A többi magánrészletek nem igen fontosak.

Miután e rövid vázlatban a zenei tartalom futólagos vázát és az érdekes műformáját akartuk érdemleges megbeszélés előtt adni, csak azt kell még megjegyeznünk, hogy Rubinstein e műben is mesterművet nyújtott a külső művészi szerek kezelését illetve, különösen pedig az instrumentálásban. A szöveg Milton után szabadon van dolgozva ügyes és hatásos elrendezésben a komponista szükségéhez képest. Ezért megbocsátjuk neki azt a karakterisztikus kis hibát is, hogy a növényvilágot a nap teremtése előtt szerepelteti.

Az előadás a gondos előkészületek után szépen igérkezik és tekintve a zenekedvelők együletének nagy fellendülését, el is várjuk az előkelő mű méltó interpretálását. A lelkiismeretes és gondos próbák, melyek első sorban szükségesek a nagyszerű mű előadásához és a kitűnő női

mellett nevelői állást fogadott el Nőgrádban, Vanyarczon Dessewffy Ottó házában, kinek leánykái mellett másfél évet töltött mint nevelő. Szülei ez idő alatt Hódmező-Vásárhelyre költöztek át, hol atyja magán leánynevelődet szándékozott állítani, a mi azonban nem sikerülvén, őket a sors valóban súlyos helyzetbe juttatá. György Vilmosnak most már nem csupán a maga fentartásáról és tovább képzéséről, de szüleinek segélyezéséről is gondoskodni kellett.

Visszatérve Peetre, fölvetette magát az akkor újonnan keletkezett egyesült protestáns theologiai intézetbe, hol Székács József, Török Pál, Ballagi Mór stb. voltak tanárai, Thaly Kálmán s több, az irodalomban ma jeles erő, tanuló társa. Tanulmányai mellett magántanítással kellett foglalkoznia, hogy megélhessen. Hanem tanulása nem szorítkozott csupán választott szakmája tantárgyaira, hanem kiterjedt az irodalomra, nyelvekre és művészetre is.

A theologia bevégeztével Konkoly Thege Miklós és Tihanyi Ferencz mentorakép Berlinbe ment, hol egy évet töltött az egyetemen, többi közt a szanszkrit nyelvet is tanulmányai körébe vonva, a szünidők alatt pedig Francia- és Németországba téve kirándulásokat.

Berlinben érte Székács József akkor bányakerületi szuperintendens meghívó

levele, hogy foglalja el mellette Pesten a segédlelkészi állást. Készségesen engedett a meghívásnak s az itteni egyházi és világi körök örömmel fogadták a fiatal költő-papot, kinek a lapokban megjelent verseit és elbeszéléseit ép oly élvezettel olvasták, mint hallgatták emelkedett szellemű egyházi szónoklatait, melyekre a főváros minden hitfelekezetű lakosai se-reglettek, élvezendők Székács, az egyházi szónoklat páratlan nagymestere méltó tanítványának előadásait.

1862-ben Magyarországnak talán legnépesebb evang. hitközsége, Orosháza lelkészévé választotta, hol a következő évben nőül vevé tanítójának és mesterének, Székács Józsefnek művelt lelkű leányát.

Székács halálával gondolni sem lehetett más utódra György Vilmos mellett. Ot ítelték legméltóbbnak az elhunyt nagy egyházi férfi helyére s meg is hívták Budapestre, és György Vilmos, dacára az anyagilag itt tán kevésbé kedvező kilátásoknak, elfogadta a meghívást, hogy a kegyelet ösztönének eleget tegyen s szorosabb érintkezésben maradjon az irodalmi és tudományos központ közeivel.

Mert az irodalommal foglalkozás kora ifjuságától kezdve életeleme volt. Nyilvánosan először Jókai «Délibáb» című lapjában a «Khán kegyencze» című no-

vellával lépett föl, melyet Jókai is, mint szerkesztő, dicséző sorokkal csillagozott meg. A még akkor gyermekifjú e műve méltán meglephetett mindenkit, különösen ragyogó irányával, melyen meglátta Jókai regényeinek hatása, mi azonban egyáltalán nem vált utánzássá, sőt idővel saját írói tulajdonává vált Györgynek, mint azt már a «Vasárnap Ujság» korábbi évfolyamaiban megjelent történeti elbeszélései tanúsítják, melyekhez többnyire svéd tárgyat választott. Akkor kezdett ugyanis a svéd irodalommal tisztelesen foglalkozni, különös előszere-ttel tanulmányozván a reformáció nagy bajnokának, Gusztáv Adolfnak korát. «A mi Clarissenak gyógyulást szerzett» című elbeszéléseben, mely a 60-as években jelent meg, a modern elbeszélő-gen-reben alkotott maradandó becsét. De még 1858-ban pályázott az ifju Balassa által egy ifjusági iratra kitűzött 20 aranyas pályadíjra s azt «Balassa János» című elbeszéléseivel ő nyerte meg. Ez elbeszélés azóta több kiadást ért s kedvenc olvasmánya a magyar fiataloknak, a minthogy az ifjusági irodalom, melynek nálunk aránylag oly kevés hivatott művelője van, mindig is egyik kedvenc szakmája maradt Györgynek.

Eredeti költemények és beszédek irásán kívül előszeretettel foglalkozott idegen nyelvekből fordításokkal is. Így

kar, mely külföldi kapacitások ítélete szerint egyike a legjobbaknak Európában, elég garanciát nyújt a siker iránt.

Erről és bővebb ismertetésről lapunk legközelebbi számában szólnunk.

S—f.

ZENÉSZETI HÍREK.

~ MONSTRE-HANGVERSENY. Az országos középiskolai tanáregyesület segélyalapja javára pénteken este a vígadó nagytermében. Harrach József tanár úr, a «Pesti Napló» volt szelleműs zenekritikusa, hangversenyt rendezett, a melyen a fővárosi középiskolák mintegy 620 növendékéből alakított dalkör működött közre. A hangverseny minden tekintetben sikerült. Nem dicsérhetjük eléggé Harrach József tanár urat, ki első sorban az érdem, hogy e hangverseny oly meglepő szép eredményt volt képes elérni, mert az ily együttes énekproduktiók nagyon fejlesztik az ifjak zenei érzékét és már csak ezért is óhajtható volna, ha a derék tanár úr minden évben rendezne egy ily nagyobb szabású hangversenyt. Hogy mennyit fáradozhatott Harrach úr, míg e nagyszámú énekkart összehozta, fegyelmelte és iskolázta, azon minden jelenlevő meggyőződhetett, mert öröm volt hallani, milyen szabatosan, mennyi tüzzel és kellő színézzel adták elő darabjaikat, melyek közül többeket háromszor-négyszer is kellett megújítani. Már az első szám Abt «*Dalra fel*» vegyes kar fúvó hangszerek kíséretében jó hangulatot keltett. Legnagyobb hatást Arany János három dala ért el (melyeket Harrach úr igen ügyesen alkalmazott vegyes karra), különösen a «*Toborzó*», melyet katonazenekar kíséretében adtak elő és melyet a szűnni nem akaró taps miatt háromszor kelle-

tett megismételniök. Praetozius «*Agnus dei*»-je s az olasz, német és magyar népdalok valóban kitűnően adtak elő és igen jól hangoztak. Guonod «*Ave verum*»-ában Dévay Janka k. a. igen csinosan énekelt és szép előadásáért elismerő tapsokban részesült. A 86-ik ezred zenekara a második szakasz elején adta elő Hayek Ignác karmester vezetése alatt Mendelssohnnek egy nálunk még elő nem adott nyitányát (Ouverture für Harmoniemusik) elismerésméltóan. A hangversenyt Händel «*Makkabeus-Judás*»-ából szintén katonazene kíséretében énekelt «*Diadalének*»-kel méltóan fejezték be. A hangversenyen közreműködtek még Klemkené asszony (hárfa), Petyko Imre (hegedű) és Lányi Ernő (harmonium) urak. E hangversenyre még visszatérünk.

~ OLE OLSEN, norvég zeneszerző legújabb operája «*Stig Hvide*» a napokban kerül először színre Stockholmban.

~ ÚJ OPERÁK ÉS OPERETTEK. «*Nel Seraglio*» Paolo Maggitól Milanóban. «*La Bamboula*» Soliétól Nantesben. «*A la mer*» Haseneiertől L. tichben. «*Les Traverses de l'amour*» Ettesstől Dünkirchenben. «*Frithi*» Hopffer Bernáttól Schwerinben. «*Die Königin von Leon*» Becker V. E.-től Würzburgban. «*Don César*» Walter Oscartól Hamburg. «*Pomposaner*» Leythäusertől Nürnbergben.

~ BECKER, a bécsi udvari opera nagy hírű baritonistája 32 éves énekési pályája után, ez idény végével, nyugalomba lép.

~ A PÁRISI NAGY OPERA kardalosi kijelentették Gailhart és Ritt igazgatók előtt, hogy oly napon, melyen előadásban részt vesznek, próbára nem mennek. Az igazgatók az ügyet Fallières szép-művészeti miniszternek terjesztették fel, ki a zúgolódók azonnali elbocsáttatását

rendelte el még arra az esetre is, ha ez által az előadások megszakadást szenvednének is.

A ZSINÉSZETI ISKOLA ESTÉLYE.

A ZSINÉSZETI iskola mindkét osztályának növendékeivel szerdán, 15-én estélyt rendezett az iskola igazgatósága a nemzeti színházban. A tehetséges növendékek aránylag kis számára mutat, hogy míg az előbbi években a drámai, és operai osztály külön-külön rendezte estélyt, az idén egyesíteni kellett a kettőt.

A drámai osztály növendékeiről, a kik ez este bemutatták magukat, biztató dicsérettel szólhatunk. A nők közül Czanyuga Emma, Steininger Teréz, Kalmár Pirooska és Rully J. léptek föl, az előbbi kettő az «*Egy úr és egy asszonyság*» francia vígjátékban, az utóbbiak Mayer «*Nyolczadik pont*» vígjátékában.

Czanyuga Emma értelmes növendéknek bizonyult, a ki helyesen fel tudja fogni, mi a szerepében a jellemzete, gyakran elég sikeresen tudja összhangzatba hozni arczjátékát szavainak értelmével, kéziátékában is oly ügyességet és túlságba nem menő mértékletességet láttunk, mely ritka a kezdőknel. Hangjában azonban kevés az erő, nem bír túlmenni a közönséges társalgás hangjának fokán. Steininger Teréz elég fürgén mozog, de beszédmodorában van bizonyos simitatlanóság; «*torokból*» beszél. Ezen még egyébiránt segíthet az iskolázás.

nyerte el 1867-ben a Kisfaludy-társaság 20 aranyos pályadíját Tegnér világhírű költeményének, a «*Frithiof-mondának*» kitűnő műfordításával. A jelesebb svéd költők nagyobb műveiből lefordította még Tegnér «*Axel*» című költői elbeszélését, Runeberg «*Nadesdáját*» s később svéd költeményének fordításaiból egész kötetet adott ki.

Altalában ő volt az első, a ki a svéd irodalom jelesebb termékeit nyelvünkbe átültetvé. De nem csupán ez egy nyelvből fordított szerencsésen és ízléssel, a spanyol irodalom sok jeles termékének átültetését is neki köszönhetjük. A Kisfaludy-társaság megbízásából fordította le Moreto «*Közönyt közönnnyel*», Calderon «*Allhatatos fejedelem*» és «*Az élet álom*» című klasszikus drámáit, melyek a nemzeti színpadon is sok élvezetes estét szereztek a közönségnek. Ugyancsak a Kisfaludy-társaság megbízásából fordította le Cervantes világhírű művét «*Az elmés nemes Don Quijote de la Mancha kalandjai*»-t

Lefordította azonfelül angolból Shakespeare «*Szerelmes vándorát*» és 33 szonettjét, többeket a «*Granadai román-czokból*» és a portugál népköltészet gyöngyeiből, melyek a Budapesti Szemlében láttak napvilágot; Runeberg «*Karácsony-est*» című költeményének három énekét; és Tegnér «*Az úrvacsorai növen-*

dékek idyllje» című költeményét, mely a Havi Szemlében jelent meg.

Eredeti elbeszélései között fölemlítjük még az «*Egy igaz polgár élete*» címűt, mely a Corvina kiadásában 1869-ben jelent meg önálló kötetben; a «*Legújabb Robinson*» (1874); egy vallásos tartalmú «*Emlékkönyvet*» a confirmatiohoz készülő hajadonok számára (1866), «*Egy apostol az újabb korban*» című elbeszélést (1873); kiadott egy kötet költeményt ilyen címmel: «*Koszorú a magyar versköltsézet utóbbi századainak virágaiból*» (1875); egy egész sorozat ifjúsági iratot, többi közt egy «*Mese-könyvet az ifjúság számára*» (1875), «*Szép képekben kis világ*», «*Virágok bimbócskákknak*», melyek az angol Kategreen kedves rajzaival jelentek meg a Légrády-testvéreknél, számos elbeszélést és költeményt a szépirodalmi lapokban és folyóiratokban. Azonkívül az angol bibliai társulat kiadásában megjelent tőle «*Az új testamentom történeti könyveinek új, magyar átdolgozása*».

Utóbbi években a színpad számára is dolgozott s «*Nótás Kata*» című népszínműve többször adatott a népszínházban. Egy másik három felvonásos népszínműve «*Az öreg béres*».

Látni való ez irodalmi munkásságból is, — melyért a Kisfaludy-társaság már

1868-ban tagjai közé választotta, — mily ritka munkaerő lakozott Győry Vilmosban. Nagy kedvvel és könnyen tanulta az idegen nyelveket, s birta a német, latin, görög, héber, francia, angol, olasz, spanyol és svéd nyelveket annyira, hogy az ezeken írt műveket eredetiben olvashatta.

Mintaserű pap volt, valódi lelki atyja, bizalmas barátja, szerencsétlenségükben testvéri osztályosa híveinek, ki nemcsak erkölcsi, de szellemi életük irányítását is gondjai közé sorozta s művelődésük ügyét lelkén hordozta. Örömben kedélyes, jó barát, vidám társaságban, szikrázó elméjű, kedves mulattató, ünnepélyes lakomáknál páratlan toasztozó, — ott, a hol a gyász beköszöntött, a szelid vigasztalás apostola vala, ki valódi részvéttel szívében, a vallás malasztjával ajakán, hinni, bízni és az élet terhet és csapásait zúgolódás nélkül viselni tanította a kétségbeesőt.

Vele egy igaz ember költözött el, egy valódi pap, a ki valóban olyan is volt, a minőnek az evangelium szent tana kívánja a lelki atyát.

Legyen könnyű hamvainak a föld és áldott közöttünk emlékezete!

i—l.

Kalmár Piroska megjelenésének kellemeivel és elegáncziájával kelt biztatást. Külső kellékei megvannak, hogy jó szalonszínész nő váljék belőle. Hangja kellemes, lágy, modulációra képes. Rully J. élénk temperamentummal és igen szépen cséngő hanggal bír.

A férfiak közül kettő lépett föl, Császár és Szilágyi. Császár sokat haladt tavaly óta. Mozdulatai nem oly féltékenek és szögletesek többé, kézfátka kivételével, mely most is inkább tartózkodásra, mint mérséklésre mutat. De már oly biztosan mozog, annyiszor eltalálja a kellő hangot, különösen a második darabban az évelődés és a szeretetreméltó vakmerés félig naiv, félig kihívó hangját, hogy bátran tekinthetjük már is benne a jövő egyik legjobb bonvivantját. Szilágyi ügyesen játszotta a «Nyolczadik pont» heves vérű nagybácsiját; kétségtelen tehetsége van a drasztikus komikumra.

Általában összegezve az eredményeket, a drámai osztály dicséretet szerzett tanárainak. Hogy mire fejlődnek a színpad gyakorlatilag izmosító légkörében, azt természetesen senki sem mondhatja meg biztosan. E részben már sok kedvező és kedvezőtlen csalódás érte azokat, a kik jósoltak. Egyiknél korábban, a másiknál későbben ébred erős életre a lappangó tehetség, másoknál a kis tehetség korán erős formában nyilvánkozik, de később azt látjuk, hogy csak formabeli nyilatkozás volt és az is marad, a tehetség igaz magja nélkül.

De annyi bizonyos, hogy otthonosan járnak, magukat kellő fokig mérsékelni s értelmesen beszélni és gondolkodni: azt megtanulják a színészeti iskolában.

Nem mondhatunk azonban dicséretet az operai osztályról.

A színészeti iskola igazgatósága az új szervezés alkalmával nagyra volt azzal, hogy a régi tanárok helyébe, a kiknek alkalmatlanságát minden évben bizonyították hol egy, hol más jó hang-képző tanárokat nyert.

És most oda jutottunk, hogy sajnálatos kell visszaöngajtanunk legalább az egyik régebbi tanárt. Mert Pauli tanítványai nem vallottak kudarcot; de annál inkább Passy-Cornet asszony tanítványai.

Került-e ki egy igazán hasznavehető növendék Passy-Cornet asszony tanítványai közül, viszonyítva képességüket azokhoz, a kik a régi iskolából jöttek. Bizony nem.

Bély Hermina a külföldön szedi az elismerést. Dévai Janka visszatér az operához, s volt a bécsi operának tagja. Abrányinének hangja kicsiny, de igen jól énekel, bebizonyította legutóbb Aidában, melyben a főpapnőt énekelte. Kordin Mariska neve mellé odailleszthetjük: kiváló fiatal énekesnőnk. Egyike az opera legmegbízhatóbb és legjobb képességű tagjainak.

Ezek mind a régi iskola tanítványai, hogy többet ne említsek.

Passy-Cornet tanítványai közül hány állotta meg a sarat?

A kiket ez este bemutatott, azokat is már alaposan megrontotta. Ébredjenek már egyszer öntudatra azok, a kik anynyira pártolják. Nagyon örülök, hogy a szavam, melyet három évvel ezelőtt az első évi vizsgálat után csak másodma-

gammal emeltem föl, ma már együtt hangzik két lap kivételével az összes napilapokkal. Bizonyítja valamennyi a sajnálatos eredményt, melyet Passy-Cornet tanítványai bemutatnak. Pedig hanganyag volna, jobb talán, mint az előbbi években. De Schlesinger G. (Amáliát énekezte az Alarczosbálból) énekelőadása hibás; Schneller Sarolta (Mignon néhány jelenetében) hangja már rezeg, hangvétele örökös ingadozás, intonációja folytonos tévedezés; Képes Valentine (Berta és Luiza) szép hangja is a megtérés sorsára látszik jutni. A mi a szöveg kiejtését illeti, az meg épen rossz. De hát hogy is lehet kívánni a jó szövegejtés tanítását idegen tanárnőtől?

Henszler Helén (Fides) már ismeretes, a népszínházban is tett kísérletet, mint Pauli tanítványa. Erős zöngésű, kellemes színezetű mezzó sopránja, izléses előadása van. Takács Mihály az egyetlen férfínövendék volt. Az Alarczos bál és Mignon néhány jelenetében mutatta be magát. Meglepett mindenkit hajlékony, kitartó zöngésű, szép bariton hangja. Az egyetlen, a ki jól frariroz, játéka még a kezdő sokatkarásának hibájában szenved; de ez a gyakorlat orvoslásának tárgya. A legigazabbs taps neki szolt az énekesnövendékek közt.

Tapsban természetesen volt bőség. Ez ellen nem is lehet ily alkalomkor kifogás: de kifogást kell tenni az ildomtalan és oktalan klakk ellen, mely erőszakkal akar kicsikarni elismerést annak a részére, a ki arra nem érdemes.

DR. SZIKLAY JÁNOS.

SZÍNHÁZI HÍREK.

— NEMZETI SZÍNHÁZ. Dumas Sándor «Denise» színműve pénteken került először előadásra folyton fokozódó nagy siker mellett. A közönség a darabot a nagy hatással védett tendenciával együtt zajoson fogadta, a szereplőket pedig, különösen Helvey Laurát, a cím szerep személyesítőjét, és Bercsényit (Thouvenin) kitüntetett tapsokkal jutalmazta fényes jótékukért. A darabra és előadásra bővebben térünk vissza.

— VÁRSZÍNHÁZ. Abonyi Gyula újonnan szerződött tag Belot «47-ik cikk» című szenzáció-darabban lépett föl először Georges du Hamel szerepében. Az új salohnős, mert a bemutatójául választott szerep e ressortra mutat, a vidék jobbnevű színészei közé tartozik, ki a színpad körüli társulatokkal többször volt már ki-fővárosban. Szép hangot és férfias, és a jelölt szerepkörre kissé érett alakot a vaskos fellépést jegyeztünk meg, mint külső sajátosságokat. Játéka pedig a vidéki színészt tükrözi csak vissza. Mozdulatai nélkülözlik a könnyedséget és különösen a kéz járása primitív és szögletes vonalakban mozog. Beszéde szakadozott, nincs benne a kimért ségnek semmi nyoma; minden átmenet nélkül kap a mozgalmassabb jelenetekbe és ugyan így szökik ki azokból a nélkül, hogy az új momentumot egy kifejező g-stussal vagy arczjátékkal bevezetné. Sikere annál inkább is kisebbnek tűnt fel, miután Hunyadi Margit Corája a legbrilliansabb momen-

tumokban bővelkedett, melyek fénypontja az utolsó művészi kivitelű örülési jelenet volt. A többiek közül leginkább helyen volt Benedek Gyula, mint Mazilier, csak első jelenetét kellett volna több eleven-séggel és merészebb fellépéssel felruházni. Réthey Potainjéből hiányzott a humor, túlzott maszkirozása ijesztő és undorító haláljt mutatott a kiélt roué bonhomikus kifejezése helyett. Ebergényinével megtörténik az, a mitől jó előre figyelmeztettük a rendezőséget. Du Hamelnét játszotta, az érzelmes anya szerepét, melyre semmi alkalmassággal nem bír. Sírt, fo-házkodott és szenvedett szóval, mely senkit sem érintett. A derék színésznőnek sem anyaga, sem gyakorlata a drámai szerepekhez és így ott használják el becses erejét, hol annak nyoma sem marad és tévedésbe hozzák a közönséget képességei iránt.

— A PÁRISI GAITÉ-SZÍNHÁZBAN új víg operát adtak elő Lacometól (a Jeanne, Jeanette, Jeaneton szerzőjétől) «Myrtille» címen, melynek szövegét Erckmann-Chatrian a híres elsassi írópár írta.

— A VÁRSZÍNHÁZ személyzete most Lecocq «Giroflé-Girofla» című régi operettejét tanulja. A cím szerepet Cservári Ilon fogja énekelni. Pedrót Margó Céliának osztották. Rosina Genée operettejét már a német színházban fogják bemutatni Bláhánéval. A társulat a gyapjú-utcai német színházban május hó 2-ikán kezd meg működését az «Ezres bankó»-val. Hír szerint a «Cornevillei hangok»-at is elő fogják adni.

— NÉMET SZÍNHÁZ. Girardi, a bécsiek kedvence, pénteken kezdte meg vendégszereplését a gyapjú-utczában egy infernalis francia eredeti bécsi posseban, melynek neve «Eine Kleinigkeit» s melynek szerzője Talboth úr, a bécsi Stadttheater egyik volt szerény tagja. A különben igen érdekes vendégszereplés (Girardi csak ritkán volt eddig Pesten) nemcsak a bécsi lokális színpad egyik legeredetibb és leggeniálisabb komikusával, hanem egyszersmind azzal a borzasztó dekadenciával ismertette meg közönségünket, mely a bécsi színpadot még sohasem látott alantas nívaura vitte. A fent nevezett darab a romlott izlés, a szellemi inertia példányképe, melynek abszolútáé semmi becse nincs. Egy mosónő fehérenmüt vizs egy fidelis énektanárnak, de az ő ingeit felcseréli gyermekingekkel. Az énektanár szállodában lakik és éppen imádottjához készül, midőn észreveszi, hogy nincs inge. Három felvonáson keresztül folyton inge után futkos, miközben néhány esetlen kalandon megy keresztül, míg tiszta ing nélkül is kedvese birtokába jut. Girardi e szerepet bámulatos árnyalásokkal játszotta. Az általa meghonosított és ugyancsak általa polgári jogot nyert apró speciálisenuanceok tették szerepét igen mulattatóvá. Az ezekben való kifogyhatatlan találékonyság, ezek genialis kivitele és elragadó szeretet eméltóságú előadása tesz Girardit most Bécs első komikusává, ki Schweighoferrel együtt véglegesen tönkre tette a Nestroy-iskola utolsó emléket, melyet az előttük oly híres lokális trifolium (Knaak, Blasel, Matros) képviselt. Girardi igen érdekes színész. Kezdte pályáját a bécsi burlesqueel és

felment egészen a Raimund-féle komplikált karakterszerepekig, melyeknek ő most legszerencsésebb interpretatora. A mellett az operetben csodálkozva látjuk a legelső parthiekat énekelni, kezdve a Koldúskiaktól egész Rip van Vinkleig egy igen kicsiny és tisztatlan baritonnal. Ez persze csak ama nagyszerű előadásnál gondolható, mely Girardit oly kiváló színészsé teszi, ki az operette ének részét elragadóan játssza, a melódiát csak gyengén érintve. Benne a lokális bécsi burlesk hang egyesül a vibráló szívhang melegével, ő mint színész egyesíti magában Nestróy és Raimund hagyatékát, víg, túlcsapongó, tréfás, gyakran triviális is, de a kellő pillanatban, mély kedélyű és poetikus. Ez Girardi tehetségének varázsa. A «Kleinigkei» férczmű főszerepébe művészi jellemének két fővonását olvastotta be. A szerep banális szavainak fonálán a legléghőbb szóelcetek, nyakaterkert kiejtési figurákhoz, de meglepő és váratlan nuanczolású apercukhoz tartotta magát, de énekelőadásában, mely a bécsi élet főmozzanatait tárgyazta, csupa kedély, szív és humor csillámlott ki játékból, melyet virtuóz külsőségekkel tud tarkítani. Teljes megértéséhez azonban a bécsi genre ismerete mulhatatlanul szükséges, mert enélkül a magyar hallgatóra úgy hat az ilyen, mint a mi népszínművünk a bécsiekre.

KLEIN MIKSA MÜTERMÉBEN.

ELCSÉPELT triviális szokássá vált már, hogyha egyik vagy másik magyar ember külföldre megy, nagynevű honfitársát már csak azért is meglátogassa, hogy elmondhassa magáról, hogy nála volt. Emberek, mint Klein Miksa, már olyan posztót szereztek maguknak a művilágban, hogy dícsérettel telt tárczazikkre ugyancsak nem szorúlnak, minthogy a dícséret náluk naponta a nap felkeltevel kezdődik s tart, a míg lenyugszik. *Tilgner* egyszer oda nyilatkozott, hogy szeretné, ha a lapok nem is írnának róla, mert a sok dícséretbe már ő is beleunt! Klein Miksa is olyan nagyság, a ki nem szereti annyira a nyilvánosságot, mint ama szűk kört, a melyben az ő műsája szerényen alkot.

Mi is feleslegesnek tartanók Berlinben élő nagy művésziünkről ezúttal dícsérőleg nyilatkozni, mert ezzel bizony jó későn jönnénk, s más részről róla, illetve előbbi munkáiról írni annál is inkább felesleges, mert hisz azokat a bel- és külföld eléggé ismeri. Nincs is itt alkalom azokról írni; de ha valakinek alkalma nyílt volna úgy, mint e sorok írójának, a mesternek munka alatt levő, tehát ismeretlen alkotásait megsejtelhetni, kötve hiszem, hogy azokat felemlítés nélkül hagyta volna, s éppen ez az, a mi minket is jelen cikkünk megírására serkent, s tesszük ezt a nélkül, hogy a művész ismert szerénységét megbántanók.

Különben elég bizonyíték arra nézve, hogy a poroszok az ő nagyságát elismerték, azon körülmény, hogy a «Ruhmeshalle» számára több nagy férfiú szoborművét nála rendelte meg a porosz

kormány; pedig különösen Poroszországban a ritkaságok közé tartozik, hogy az állam *idegeneket* karoljon föl. De nem kerülhették ki, mert alkotásai az előítéleteket eloszlatták, úgy hogy *Begas* maga is oda nyilatkozott: ha valaki, úgy csak is Klein Miksa helyezhető vele egy niveaura Berlinben!

A *Manteuffel* tábornok mellszobrával szerezte meg e munkáit Klein, s e munka egyedül nagyon karakterisztikus studiumot mutat fel. A vele született könnyedséggel oldotta meg feladatát a jeles szobrász, amde ha nagyobb szabású munkáit tekintjük meg, akkor mégis fenmarad az óhaj, vajha ne forgácsolná el a mester erejét! Neki nem is szabadna olyan apróságokkal foglalkozni, mint a szoborművek, — az olyan nagy fantáziájú mester hozzá méltó munkákat és ne szoborműveket alkosson, a melyeket egy más, korlátoltabb szellem talán még jobban is meg tudna csinálni, mint ő.

A *Mosse*-féle palota fresjén a rómaiak és gallok legyőzetését állítja elénk, melynek pittoreszk csoportosítása, a compositio üdesége és az előadás tisztasága egész művészi értékében tünteti elénk a gyönyörű munkát. Különös műbecsrel bír e munkán azonban azon csoport, a hol a gallus nőtől (Franciaországtól) elveszik két gyermekét (Elszázt és Lotheringiát) és a hol a német sas csap le a francia kakasra és ezt legyőzi. E szép szoborművén azonban Klein a domború jellemén kívül oly sikerült és tiszta perspectivát alkalmazott, hogy a szemlélő mintegy a mű mélyébe akar tekinteni s ezen — hogy úgy mondjuk — «optikai» csalódás nagy mértékben emeli a mű érdekét és vonzerejét.

Két más, colossális csoportja még egészen új, most dolgozik ezeken a mester a műtermében. Az egyik egy legyőzött harczost ábrázol, ki az ellenséges csapatok elől megszökve, otthon nejét karjaiba szorítja és azt törrel le akarja szúrni, nehogy a nő az üldöző csapat foglya legyen. A harczoson nagyon is meglát-szik, hogy önmagával és tervével még nincsen tisztában; egyfelől a veszély fenyegeti, másfelől pedig tétováz leszúrni azt, a ki az ő «mindene», a kit a földön legjobban tud szeretni és ezen alternatívában felfogva és Klein által előadva, oly megkapó hatást idéz elő, hogy az ember nem tudja, a művet vagy pedig azt az erőt bámulja-e leginkább, a melyet Klein e munkában fektetett? A másik óriási mű egy menekülő párt mutat. A férj nejét karjaiban tartva, az árvíz elől a sziklacsúcsra menekül; amde nemcsak ő kereste ki e menhelyet, — ott van egy tigris is, a mely szintén ott keres menedéket az ár ellen. A menekülő arcán a kétségbeesés ül, a lét és nem lét krízise előtt állanak s a férj a víz elől megmentett nőt testével törekszik fedni a vadállat elől; maga a tigris pedig a férfi lábait alatt törekszik átcsúszni, a biztos posztót elfoglalandó, s félig meghunyászkodva, félig bosszús mozdulattal tolatodik a kijelölt helyre. A tragikus momentum a lehető legkedvezőbb, melyet Klein választott, s csakis Klein-féle erő kell ahhoz, hogy ilyen munkát mesterileg lehessen kivinni.

Mindkét szobormű magán hordja a classicitás bizonyos nemét, de azért egyik

sem classicus mű. Klein éppen drámai tárgyait tudja a pikanteria bizonyos nemével fűszerezni, a mi annak érdekességét nagyon emeli.

Egy kis álványon piczike «skizzet» pillantottunk meg, mely munka olyan fantastikus felfogásban állítja elénk a «despotismust», a mely fantáziát a szobrászatban csakis Michel Angelónál találjuk fel, s ha Klein nem is Michel Angeló, fantáziája rokonságban áll vele, s meg vagyunk arról győződve, hogy sok nagynevű szobrász megirigyelné tőle e «skizze» eszméjét. A munka magas sziklacsoportot mutat, melynek tetején ül a parvenu urakodó nevével, kik a szikla lábánál elgázolva fekvő emberek testén átlépve jutottak a magasba. Következik erre a sziklacsoport minden oldalán a költői felfogásban tartott csoportok egész sora. Ember ember hátán hatol fel a magasba, s az uralkodó lábainál könyörög a kegyért, mások lanttal kezökben törekednek az uralkodó egy mosolyát kinyerni, itt a királyi kegyencz húzza fel a magasba egyik rokonát, ez meg a másikat, úgy hogy a parvenu-k sora egy egész emberfűzért képez, míg végre a másik oldalon a kegyvesztettek zúzott agygyal esnek szikláról-sziklára a mélységbe.

Ama művésznek vagy költőnek, a kit kegyenczünké választottunk — okvetlen hiszünk; mert ha alkotásaiban nem hinnénk, nem lehetne kegyenczünk. Ha Klein Miksa nem is lenne kegyenczünk, mégis elhinnők szavait, melyeket e munkájában hirdet; mert habár a mű idealisálva van is, oly sok benne az igaz, a realizmus, hogy bizony már az élettapasztalat meggyőzött bennünket erről. Más kérdés az, hogy ezen örökbecsű munkákat ki számára készíti Klein, ki rendelte meg azokat? Senki! Az igazi művész csakis igazi művészeket ismer s távol áll a «kereskedelmi művészet»-től és művészeketől, kik mások gondolatmenetén dolgoznak, kik nem az Istenségtől, hanem profán emberektől nyerik az «inspirációt». Ha Klein e kis skizze-t kidolgozza, bizonyosan tíz évet vesz a munka igénybe. De ő így nyilatkozott: «A megrendelt munkát nem szeretem s csakis mellékes kerestetnek tekintem. A művész ne csak magának, de a világnak is alkosson és sohase hagyja eszméit elzúlni!» Persze ez szép szó, de a mostani mostoha viszonyok között bajosan lehet realizálni. Klein olyan munkákat akar alkotni, hogy az utókor is megemlékezzék róluk és mesterükről és éppen ezen intencióról ismerhető fel az igazi mester, ki még inkább szerencsés, ha az éles fantázián és egészséges inspiráción kívül olyan erővel is rendelkezik, mint Klein, ki a situációnak ura is.

Meg vagyunk azonban arról is győződve, hogy Klein örökbecsű munkáinak akadni fog vevője; mert akármelyik térnek csakis díszére válik az egyik vagy másik csoport. A külföldön veszik Kleint s milyen jól esnek neki is, ki oly büszkén nevezi magát magyarnak, — habár két évtized óta lakik Berlinben, — jól esnek továbbá a magyar fővárosnak is, ha Klein egyik munkája díszítendő virágzó Budapestünk egyik közterét.

NYÁRI SÁNDOR.

Pallas részvevőitársaság nyomdája.

ELSŐ HAZAI ZONGORAGYÁR.

Az országos m. kir. statisztikai hivatal kimutatásai szerint hazánkba évenként körülbelül másfél ezer zongora hozatik be Bécs és a külföld többi hangszertermelő piacairól.

Ezen zongorák ára fejében évenként körülbelül 600,000 forint vándorol ki az országból idegen ipartelepek gyámlítására és felvirágoztatására.

A bécsi zongora-műipar nagyrészt a magyar pénznek köszöni virágzó állapotát s rohamos fejlődését több mint 200 kisebb-nagyobb gyáros nagyrészt hazánk szükségletének kielégítésére dolgozik.

S miért van ez így?

Mert hazánkban nem létezik jelenleg egyetlen nagyobb gyártelep, mely az óriási szükségletnek csekély arányban is meg tudna felelni.

Mióta a külföldön is hírnévre szert tett „Beregszászy Lajos“-féle jeles magyar zongoragyár beszüntette működését s érdemdús megalapítója visszavonult a magánéletbe, a magyar zongora-műipar továbbfejlődése is megakadt, úgy hogy jelenleg alig 30—40 drb. zongora készül tényleg hazánkban.

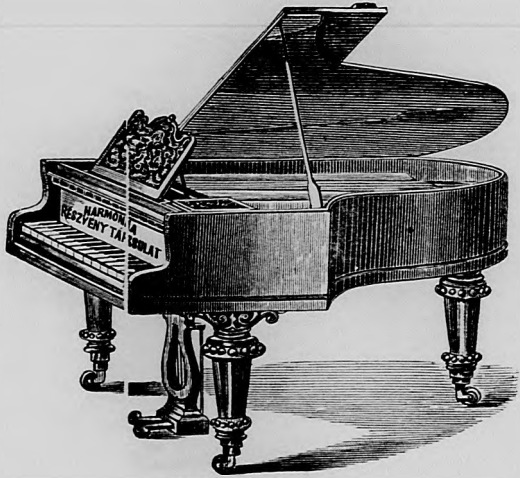
A magyar ipar már nagyrészt felszabadult a külföld nyomasztó befolyása alól s csak egy némelyik ága tengődik még az idegen sorvasztó behatás mellett, ezek közé tartozik a zongora műipar is.

Ezen bajon vélt segíthetni a „Harmonia“ magyar zeneművészek részvénytársulata“ midőn 60,000 frtnyi tőkével az „**ELSŐ HAZAI ZONGORAGYÁRT**“ megalapítá, mely működését 1884. évi ápril havában megkezdette.

„Az első hazai zongoragyár“ Budapestten Huszár-tucza 7. szám alatt fekvő külön e célra berendezett nagyszerű gyárhelyiségekben készíti zongoráit, melyek orsz. nevű szaktekintélyeink bírálata szerint a bécsi zongorákkal teljesen versenyképesek.

A társulat igazgatósága pénz és fáradságot nem kimélve a legnevesebb gyárakból első rangú munkaerőt szerződtetett, mely szakavatott vezetés alatt évenként 300—400 drb. zongorát képes előállítani.

A gyártmányokra a legjobb minőségű, tartós, kifogástalan anyag fordítatik s a zongorákért teljes garancia vállaltatik.

Szalon stutz-zongora

Hogy azonban ezen egyetlen nagyszerű magyar műipar telep a konkurrenczia területén sikerrel kiállja a versenyt a bécsiekkel és külföldiekkel, — szükséges, hogy a hazafias magyar közönség pártfogásába vegye s akkor évenként százezrek fognak az országban maradni, sőt idővel a keletnek fekvő szomszéd államok is Budapestről hoztatván zongora-szükségletüket, százezrek fognak nemzetgazdasági nyereségkép hazánkba befolyjni.

A „Harmonia“ „Első hazai zongoragyár“ zongorái nem csak jobbak, tartósabbak mint a bécsi középárú zongorák, hanem aránylag olcsóbbak is.

A FÖNTEBBI RAJZ SZERINT KÉSZITTETNEK :

Fekete és barna szárnyzongorák (<i>Conzert-Flügel</i>)	550 frttól 700 frtig.
„ „ stutz-zongorák (<i>Salon-Stutz</i>)	480 frttól 600 frtig.
„ „ legrövidebb mignon-zongorák 1 $\frac{1}{2}$ méter.	480 frttól 600 frtig.
Rövid zongorák olcsó kiállítással.	360 frttól 450 frtig.

Vidékről jövő megrendelések pontosan és lelkiismeretesen teljesítetnek. Játszott zongorák ujjakkal becsérltetnek.

„Az első hazai zongoragyár“ mindennemű javításokra is be van rendezve. Játszott zongorák újra huroztatnak, bőrozottatnak s teljesen használható karba helyeztetnek. Hosszú szárny-zongorák rövid stutz-zongorákká átalakittatnak.

Az igazgatóság vidékről jövő kérdésekre felelettel s tanácssal szolgál — becsérlés esetén pedig ügynökét az illető helyre saját költségén elküldi.

A társulat zongoratermében azonkívül kaphatók iskola-harmoniumok és hangverseny-harmoniumok.

A „HARMONIA“ RÉSZVÉNYTÁRSULAT
IGAZGATÓSÁGA.

Szőnyegek

SAISONHOZ.

Salon, futó
és
asztali
szőnyegek,

A matrozhoz.

Szőnyegek

SAISONHOZ.

lópokróc
és
flanellpaplan
gyári raktár.

H. RIPPER
BUDAPESTEN

Kerepesi-ut 8. a Pannonia szálloda at- ellenében. Kerepesi udvar

Kivonat az árjegyzékemből:

Gyapjú futók méterenkint	25, 30, 40, 50 kr.	Flanell-paplan, prima	5, 6, 7 frt
Manilla	60, 70, 80 kr.	Fűzőt paplan, saját gyárt-	mány
Hollandi	90 kr., 1 frt.	Tengerifü-matraczok	2 frttól fölfelé
Papestery	1,30 frt., 1,80 frt.	Töltött szalmazsák egy	nagy ágyhoz
Agypokróczok	85 kr., 1-2 frt	Vaságyak sarnirral, össze-	rakható
Jutefüggönyök 330 cmtr.	hosszu draperiával	2,50 frt.	Nagy választék gyermekágyakban
Jute-garnitúrák 2 ágy és	egy asztalterítő	5, 6, 7 frt	és gyermekkosár-kocsikban.

Vidéki megrendelések csak utánvétellel teljesíttetnek.

Árjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve.

Legolcsóbb nyomtatványokat szállít

AZ

ANGLO NYOMDA BUDAPEST

gránátos-utca 20, szerviták épületében.

Mi itt csak néhány nyomtatvány árát nevezük, aránylag szint oly olcsón készítünk minden másféle nyomtatványokat.

Pr. 1000 nyomattal.	Pr. 100 nyomattal.
Kenderboríték ... frt 2.-	Negyedrétű levelek ... frt .90
Boríték sárga v. szürke „ 2,80	Kenderborítékok „ .50
Negyedrétű levelek „ 7.-	Nyolczadrétű levelek „ .60
Fuvarlevelek „ 5.-	Hozzá való boríték „ .50
Nyolczadrétű számlák „ 3.-	Nyolczadrétű lev. monogr. „ .80
Negyedrétű számlák „ 5.-	Hozzá való boríték „ .75
Nyolczadrétű levelek „ 4.-	Nyolczadrétű számlák „ .50

1000 darab pecsétjegy 2 frttól feljebb ;
papirkereskedés kerepesi-út 16. sz. a.
a fehér ló szálloda átellenében.

Itten kapható mindennemű papir, boríték, író-, rajzoló- és iskolaeszközök jutányos áron és legújabb dobozokban, fényűzési és gratuláció jegyek, kotillonok, lámpapapírok és csokorpapírok.

Vidéki megrendelések utánvét mellett pontosan eszközöltenek.
Helybeli megrendeléseknél egy levelezési lap elegendő, mire képviselőnk személyesen előszólal.

**Első magyar
verseny uri-ruha raktár.**

Rendkívüli alkalom

kész férfi ruhákban.

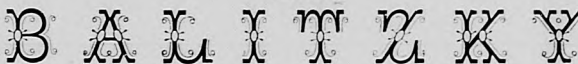
Egy finom öltöny tiszta gyapjuból 16 forint.
Legfinomabb kész férfi öltöny tiszta angol gyapjuból 26 forint.
Finom tavaszi felöltők 16 forinttól feljebb.

KOCH LIPÓT, Bécsből,

Budapesten, Kristóf-tér 3-ik szám, I. emelet.

TITSCH GYULA

azelőtt

BUDAPEST, váci-utca 20. sz.

nagy raktárában találhatóak :

- Nyakkendők fekete és divatos színekben, temérdek választékban, 50 krtól 3 frtig.
- Kalapok, czilinderek és uti-sapkák.
- Női keztyűk, kitűnő minőségű glâce s svéd bőrből.
- Férfi-keztyűk, glâce, kutyabőr, hajtó és lovagló.
- Fehér férfi-ingek, elismert kitűnő szabásuak, 2 frt 50 kr., 3 frt és 3 frt 50 kr.
- Színes férfi-ingek elegáns dessainekben.
- Gallérok és kezelők fehér és színes zsebbelik.
- Harisnyák, hosszú és kurta, egyszínű vagy divatos színekben.
- Plaidek, kocsizó és uti-takarók.
- Alsó-ujjasok, nyári, téli és selyemből.

ANGOL ILLATOK és SZAPPANOK

Minden kitűnő minőségben aránylag olcsó áron.

A „HARMONIA“

részére egyedüli hirdetések irodája

BRAUN ÁRMIN és TÁRSA,

Budapest, V., fürdő-utca 4. sz.

1885. május 1-től kezdve

Koronaherczeg-utca 16. szám.

BUDAPEST,
váci-utca 16. sz. a.,

FEHÉR GYULA

a volt Alter és társai
czég helyiségeiben.

Van szerencsém a tisztelt hölgyközönség becses tulomására juttatni, hogy a tavaszi idényre

női divat- és kész ruha-raktáromra

a divat legújabb termékei megérkeztek, és pedig a legújabb

párisi mintaruhák és egyéb idényszerű felöltők,

nemkülönbön nagyválasztékú tavaszi és nyári ruhaszövetek, Lyoni selymek, indiai fontara és nyers-selymek, mosó- és ritka szövésű mosó kelmék, valamint díszítések jutányos áron.

Több éven át Alter és Kiss, úgy később Alter és társai czégnél (mely utóbbinak tagja voltam) kifejtett működésem, úgy is mint a czég bevásárlója, Páris és Londonban szerzett szakszerű tapasztalataimból kifolyólag azon biztosítást nyújthatom, hogy jelzett szakismereteimet mindig méltányosan alkalmazva, üzletemet szilárd alapon s tisztelt vevőim érdekeinek szem előtt tartása mellett fogom vezetni.

Minták kívánatra bérmentve küldetnek.